

LUEDICKE, BELKACEM A KOÇ PROTI SPOLKOVEJ REPUBLIKE NEMECKO

Rozsudok z 28. novembra 1978

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

Pána Luedicka, príslušníka britských ozbrojených síl umiestnených v Spolkovej republike Nemecko, v máji 1972 usvedčil Krajinský súd v Bielefelde z dopravného priestupku; bol mu uložený peňažný trest a povinnosť uhradiť trovy konania zahŕňajúce aj náklady na tlmočníka. Keď boli viaceré jeho odvolania proti rozhodnutiu, že má znášať náklady na tlmočníka, zamietnuté, uhradil tieto náklady v plnej výške.

Pán Belkacem sa zúčastnil hádky v berlínskom nočnom klube a v apríli 1974 ho súd pre mladistvých („*Jugendschöffengericht*“) v Berlíne-Tiergartene uznal za vinného z napadnutia s následkom ublíženia na zdraví; bol mu uložený trest odňatia slobody v trvaní štyroch týždňov a peňažný trest a takisto bol povinný uhradiť trovy konania zahŕňajúce náklady na tlmočníka. Sťažovateľ vzniesol neúspešne námietku týkajúcu sa povinnosti uhradiť náklady na tlmočníka, ale doteraz nebol vyzvaný na ich uhradenie.

Pána Koça v decembri 1973 odsúdil Porotný súd v Aachene na trest odňatia slobody v trvaní jedného roka za trestný čin ťažkého ublíženia na zdraví; bola mu uložená povinnosť uhradiť trovy konania s výnimkou nákladov na tlmočníka. Na základe odvolania podaného Úradom verejného žalobcu bolo rozhodnuté, že sťažovateľ má znášať aj náklady na tlmočníka. Ale, *inter alia*, aj vzhľadom na rodinné pomery sa od pána Koça trovy konania nevymáhali a zástupkyňa vlády, so súhlasom príslušného krajinského ministra, informovala Súd, že sa povinné vymáhanie trov konania nebude konať ani v budúcnosti.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Vo svojich sťažnostiach podaných Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 23. júla 1973, 20. decembra 1974, resp. 28. júla 1975 páni Luedicke, Belkacem a Koç tvrdili, že sú poškodení v dôsledku porušenia článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru, keďže im nemecké súdy uložili povinnosť znášať spomínané náklady na tlmočníka. Páni Luedicke a Belkacem taktiež namietali diskrimináciu neprípustnú v zmysle článku 14 Dohovoru, dôvodiac faktom, že cudzinec nehovoriaci nemecky je oproti Nemcovi v horšom postavení.

Vo svojej správe z 18. mája 1977 Komisia vyjadrila názor:

- jednohlasne, že rozhodnutia týkajúce sa nákladov na tlmočníka v prípade sťažovateľov boli v rozpore s ustanovením článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru;
- dvanástimi hlasmi k jednému, že nie je nevyhnutné pokračovať v preskúmvaní prípadu, pokiaľ ide o porušenie článku 14 Dohovoru.

Prípad Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) predložila vláda Spolkovej republiky Nemecko 1. októbra 1977 a Komisia 10. októbra 1977.

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNÝ STAV

I. K návrhu vyčleniť prípad pána Koça a vyčiarknuť ho zo zoznamu prípadov

33. Vo svojom návrhu, ktorým vláda predložila prípad Súdu, tvrdí: „Pokiaľ ide o pána Koça, vynára sa otázka, či ho možno považovať za „poškodeného“ v zmysle článku 25 ods. 1 prvej vety Dohovoru, keďže v jeho prípade príslušné orgány upustili od vymáhania súdnych poplatkov (zahŕňajúcich aj náklady na tlmočníka), pretože v jeho prípade neboli dostatočné vyhliadky na úspech.“ Vláda ďalej vyhlásila, že si ponecháva právo obrátiť sa v prípade pána Koça v príhodnom čase na Súd, „aby ho prejednal v rámci samostatného konania a v súlade s pravidlom 47 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu“.

Vo svojom vyhlásení teda vláda navrhla, aby Súd vyčlenil konanie v prípade pána Koça zo spoločného konania proti ostatným sťažovateľom a vyčiarkol ho zo zoznamu. Vláda, so súhlasom ministra spravodlivosti Spolkovej krajiny Severné Porýnie-Vestfálsko, vyhlásila, že pán Koç nebude musieť uhradiť trovy konania, a to ani v prípade, že sa vráti do Spolkovej republiky Nemecko, pretože „náklady na povinné vymáhanie trov konania a administratívne náklady sú v nepomere k dlžnej sume“. Podľa tvrdenia vlády po tejto zmene právneho stavu v jeho prospech už neexistuje žiadny záujem zo strany sťažovateľa na pokračovaní v konaní o jeho sťažnosti, o to väčšmi, že právne otázky, ktoré svojou sťažnosťou napadol, sú takisto predmetom konania vo veci sťažností pánov Luedicka a Belkacema.

Pokiaľ ide o možnú aplikáciu článku 50 Dohovoru, zástupkyňa vlády na pojednávaní zdôraznila, že ak by Súd rozhodol v neprospech vlády, táto si v plnom rozsahu splní svoje povinnosti vyplývajúce z ustanovení Dohovoru bez toho, aby bolo potrebné ďalšie rozhodnutie podľa článku 50 Dohovoru. zástupkyňa upresnila, že toto stanovisko sa vzťahuje aj na dodatočné náklady, ktoré pán Koç nevyhnutne vynaložil.

34. Zástupcovia Komisie 8. mája 1978 oznámili Súdu, konajúc v zmysle inštrukcií, na ktorých sa Komisia jednohlasne dohodla, že ich názor je v protiklade k návrhu vlády. Zároveň tlmočili Súdu stanovisko, ktoré preukazuje, okrem iného, že pán Koç sa k návrhu vlády vyjadril. Podľa pána Koça jeho záujem pokračovať v preskúmaní sťažnosti zostáva nezmenený, keďže „účinnosť rozhodnutia Odvolacieho súdu v Kolíne z 5. júna 1975 trvá“.

Na pojednávaní 25. mája, ako odpoveď na otázku predsedu senátu, hlavný zástupca Komisie v prvom rade vyhlásil, že Komisia prijíma názor pána Koça. Po vypočutí spomenutého stanoviska zástupkyne vlády však priznal, že „môžu ... existovať relevantné dôvody na to, aby Súd nepokračoval v preskúmaní prípadu v tomto štádiu konania“: zástupcovia Komisie zastávajú názor, že neexistuje žiaden

všeobecný záujem hovoriaci v prospech pokračovania v tomto preskúmaní, a to aj s prihliadnutím na vyjadrenia zástupkyne vlády, pokiaľ ide o aplikáciu článku 50 Dohovoru.

35. Súd následne musí rozhodnúť, či sú splnené podmienky na to, aby mohol byť prípad pána Koça vyčlenený zo spoločného konania proti ostatným dvom sťažovateľom a mohol byť vyčiarknutý zo zoznamu.

Podľa ustanovení pravidla 47 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdu, ak strana, ktorá predložila prípad Súdu, oznámi registrátorovi záujem nepokračovať v konaní, Súd „má po oboznámení sa s názorom Komisie rozhodnúť, či je vhodné povoliť zastavenie konania alebo nie, a podľa toho vyčiarknuť prípad zo zoznamu prípadov Súdu“. V tejto súvislosti Súd poukazuje na fakt, že vláda – jediná strana v tomto konaní [pozri pravidlo 1 písm. h)] – nevyjadrila vôľu nepokračovať v konaní vo veci. V skutočnosti sa návrh vlády odvoláva na pravidlo 47 odsek 2, a nie odsek 1 Rokovacieho poriadku Súdu. Odsek 2 oprávňuje Súd vyčiarknuť zo zoznamu prípad, ktorý predložila Komisia, ale len ak „je mu oznámený zmier, dohoda alebo iná taká skutočnosť, ktorá zabezpečuje riešenie vo veci samej“. Keďže tento prípad Súdu predložila tak vláda, ako aj Komisia, Súd – aj keby bolo možné považovať návrh vlády za prejav vôle nepokračovať v konaní – môže vyčiarknuť prípad, pokiaľ ide o pána Koça, zo zoznamu len v prípade, že budú splnené podmienky ustanovené v pravidle 47 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu. Z tohto dôvodu musí Súd zistiť, či v prípade pána Koça existuje takýto zmier, dohoda alebo iná taká skutočnosť, ktorá zabezpečuje riešenie vo veci samej.

36. Súd oficiálne vzal na vedomie vyhlásenie vlády, že „povinné vymáhanie trov konania od sťažovateľa Koça v rámci výkonu rozhodnutia Porotného súdu patriaceho ku Krajinskému súdu v Aachene zo 6. decembra 1973, čiastočne zmeneného rozhodnutím Odvolacieho súdu v Kolíne z 5. júna 1975 nebude ani v budúcnosti vykonané“ „ani v prípade, že sa sťažovateľ vráti do Spolkovej republiky Nemecko“ (pozri odsek 29). Súd takisto vzal na vedomie vyhlásenie zástupkyne vlády v súvislosti s možnou aplikáciou článku 50 Dohovoru v prípade nevyhnutných vedľajších nákladov pána Koça.

Napriek tomu, keďže ide o jednostranný úkon, nemôže sa podľa názoru Súdu vyhlásenie vlády považovať za „zmier“ alebo „dohodu“ v zmysle pravidla 47 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu. Takisto sa nemôže pokladať za „inú takú skutočnosť, ktorá zabezpečuje riešenie vo veci samej“. V skutočnosti sa k upusteniu od vymáhania sumy, ktorú dlhoval pán Koç nepristúpilo z dôvodov vychádzajúcich z ustanovenia článku 6 ods. 1 písm. e) Dohovoru; dôvodom tohto upustenia boli praktické problémy a náklady na vymáhanie, takisto ako zohľadnenie rodinných a finančných pomerov sťažovateľa. Navyše upustenie od vymáhania neodstraňuje sťažovateľov právny záujem na potvrdení nezlučiteľnosti rozhodnutia Odvolacieho súdu v Kolíne, ktorým mu bola uložená povinnosť uhradiť náklady na tlmočníka, s Dohovorom. Vláda v spomenutom vyhlásení nepriznáva, že nemecké právo a jeho použitie v prípade pána Koça je v rozpore s článkom 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru. Naopak, vláda zastáva názor, že právo a jeho použitie sú v súlade s Dohovorom. Keďže pán Koç požaduje náhradu dodatočných nákladov, ktoré mu vznikli v súvislosti s terajším konaním, ponechanie jeho prípadu na zozname Súdu je z jeho pohľadu odôvodnené aj možnou aplikáciou článku 50 Dohovoru.

Ponechanie prípadu v celku (v spoločnom konaní) na zozname pomôže poskytnúť vláde, ktorá sa dožaduje výkladu Dohovoru Súdom, odpoveď v takej komplexnosti, akú vláda oprávnene očakáva, najmä vzhľadom na rozpor v názoroch na ustanovenia, ktoré sú predmetom konania; ako zástupcovia Komisie správne zdôraznili, tento spor je podstatou celého prípadu.

37. S ohľadom na uvedené Súd rozhodol, že nevyčlení konanie v prípade pána Koča zo spoločného konania vo veci ostatných sťažovateľov a nevyčiarkne ho zo svojho zoznamu.

II. K údajnému porušeniu článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru

38. Ako uvádzajú sťažovatelia vo svojom podaní povinnosť uhradiť náklady na tlmočníka, ako im bola uložená Krajinskými súdmi v Bielefelde a Berlíne a Odvolacím súdom v Kolíne je v rozpore s ustanovením článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru, ktorý hovorí:

„Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

.....

e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.“

Vo svojej správe Komisia jednohlasne vyjadrila názor, že rozhodnutia napadnuté sťažovateľmi sú v rozpore s ustanovením článku 6 ods. 3 písm. e). Komisia chápe toto ustanovenie v tom zmysle, že každý obvinený, ktorý „nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí“, musí mať zabezpečenú bezplatnú pomoc tlmočníka a náklady s touto pomocou spojené sa nesmú od neho dodatočne vymáhať.

Vláda spochybňuje správnosť tohto názoru. Namietá, že pokiaľ článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru zbavuje obvineného povinnosti vopred uhrádzať náklady, ktoré sú spojené s pomocou tlmočníka, tak ho nezbavuje povinnosti znášať tieto náklady od chvíle, keď dôjde k jeho odsúdeniu.

39. Na účely výkladu článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru sa Súd bude pridržať, tak ako vláda a Komisia, ustanovení článkov 31 a 33 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z 23. mája 1969 (pozri rozsudok Golder z 21. februára 1975, Séria A, č. 18, str. 14, ods. 29). S cieľom rozhodnúť spor, ktorý vznikol v súčasnom konaní, sa Súd bude snažiť zistiť „obvyklý význam pojmov“ použitých v článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru „v ich vzájomnej súvislosti a s prihliadnutím na obsah a účel tohto článku“ (článok 31 ods. 1 Viedenského dohovoru).

40. Súd, podobne ako Komisia, zastáva názor, že význam pojmov „*gratuitement*“/„*free*“ (bezplatná) použitých v článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru je jasný a zrejmý. Vo francúzštine pojem „*gratuitement*“ vyjadruje „*d'une manière gratuite, qu'on donne*

pour rien, sans rétribution“ [(bezodplatným spôsobom, dáva sa bez protiplnenia, bez náhrady), (Littré, Dictionnaire de la langue française)], „*dont on jouit sans payer*“ [(bez platenia), (Hatzfeld et Darmesteter, Dictionnaire général de la langue française)], „*à titre gratuit, sans avoir rien à payer*“ (zadarmo, bez povinnosti platiť), opak „*à titre onéreux*“ [(za odplatu), (Larousse, Dictionnaire de la langue française)], „*d'une manière gratuite; sans rétribution, sans contrepartie*“ [(bezodplatným spôsobom, bez náhrady, bez protihodnoty), (Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française)]. Podobne v angličtine, „*free*“ znamená „*without payment, gratuitous*“ [(bez odplaty/platenia, zadarmo), (Shorter Oxford Dictionary)], „*not costing or charging anything, given or furnished without cost or payment*“ [(nevyžadujúce žiadne náklady alebo výdavky, dané alebo poskytnuté bez výdavkov alebo platenia), (Webster's Third New International Dictionary)].

Vzhľadom na uvedené Súd musí bez výhrad pripisovať pojmom „*gratuitement*“ a „*free*“ taký význam, aký obvykle majú v oboch úradných jazykoch Súdu: tieto pojmy neznamenia ani podmienené odpustenie, ani dočasnú výnimku či odklad, ale absolútne vyňatie alebo oslobodenie. Napriek tomu zostáva rozhodnúť, či, ako tvrdí vláda, vzájomné súvislosti, ako aj obsah a účel sporného ustanovenia sú v súlade s jazykovým výkladom.

41. Podľa názoru vlády všetky práva uvedené v článku 6 ods. 3 Dohovoru sa vzťahujú na trestné konanie a strácajú opodstatnenie vtedy, keď sa trestné konanie, ktorého spravodlivý priebeh majú zabezpečovať, skončí vynesением konečného a záväzného rozhodnutia. Vláda tvrdí, že podstatou sporu sú určité minimálne práva, ktoré – upresňujúc obsah práva na spravodlivé súdne konanie zakotveného v článku 6 ods. 1 Dohovoru – sa poskytujú len obvinenému („každý, kto je obvinený z trestného činu“ – „*everyone charged with a criminal offence*“, „*tout accusé*“). Vláda takisto kladie dôraz na zásadu prezumpcie nevinu, ktorá je vyjadrená v článku 6 ods. 2 Dohovoru a ktorá je vyvrátená konečným a záväzným usvedčením obvineného. Argumentuje tým, že viaceré záruky spravodlivého súdneho konania, pretože majú zabezpečiť zachovanie zásady prezumpcie nevinu v prospech obvineného, zanikajú v rovnakom okamihu ako prezumpcia nevinu. Podľa tvrdenia vlády trovy konania vznikajú následkom usvedčenia, a preto nepatria do pôsobnosti článku 6 Dohovoru.

42. Súd konštatuje, že článok 6 ods. 3 Dohovoru obsahuje výpočet určitých práv („minimálne práva“ – „*minimum rights*“/„*notamment*“) prislúchajúcich obvinenému (každému, „kto je obvinený z trestného činu“) s cieľom zabezpečiť spravodlivé súdne konanie. Z toho však nemožno odvodiť, pokiaľ ide o ustanovenie písmena e) tohto odseku, že obvinenému možno uložiť povinnosť uhradiť náklady na tlmočníka ak dôjde k jeho odsúdeniu. Vykladať ustanovenie článku 6 ods. 3 písm. e) tak, že povoľuje vnútroštátnym súdom uložiť odsúdenému povinnosť uhradiť tieto náklady, by znamenalo časovo obmedziť práva vyplývajúce z tohto článku a v praxi, ako správne zdôraznili aj zástupcovia Komisie, by to znamenalo odopretie tohto práva každému obvinenému, ktorý by mohol byť uznaný za vinného. Takýto výklad by zbavoval článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru v značnej miere účinnosti, pretože by stále existovalo znevýhodnenie obvineného, ktorý nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí, v porovnaní s obvineným, ktorý týmto jazykom hovorí – a to je presne to znevýhodnenie, na ktorého oslabenie je ustanovenie článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru zamerané.

Okrem toho nemožno vylúčiť, že ak by bol odsúdený povinný uhradiť náklady na tlmočníka, mohlo by to mať vplyv na výkon jeho práva na spravodlivé súdne konanie zabezpečené článkom 6 Dohovoru (pozri rozsudok Golder z 21. februára 1975, Séria A, č. 18, str. 18, ods. 36) a to aj v prípade, ak je tlmočník ustanovený každému obvinenému, ktorý nerozpráva jazykom, v ktorom sa vedie súdne konanie, tak ako to je aj v Spolkovej republike Nemecko. Takýto spôsob (zákonného) ustanovenia tlmočníka nepochybne v zásade vylučuje závažné nevýhody, ktoré by mohli vzniknúť, ak by sa obvinený radšej rozhodol obhajovať v konaní sám, v jazyku, ktorý neovláda alebo neovláda dostatočne, než by mal znášať náklady spojené s pomocou tlmočníka. Ale, a na to poukázali aj zástupcovia Komisie, riziko spomínaných nevýhod zostáva hlavne v sporných prípadoch, keď rozhodnutie o zvolení si pomoci tlmočníka záleží na obvinenom, ktorý môže byť pri rozhodovaní ovplyvnený možnými finančnými následkami v prípade zvolenia si tlmočníka.

Ak by sa predmetné ustanovenie vykladalo len ako zabezpečenie práva na dočasné oslobodenie od povinnosti znášať náklady – teda by nebránilo vnútroštátnym súdom nariadiť odsúdeným ich uhradenie – bolo by to v rozpore nielen s obvyklým významom pojmov „free“/ „*gratuitement*“, ale aj s obsahom a účelom článku 6 Dohovoru, osobitne odseku 3 písm. e), keďže právo na spravodlivé súdne konanie, ktoré má článok 6 Dohovoru zaručovať, by bolo negatívne ovplyvnené.

43. Vláda odvodzuje z ostatných písmen článku 6 ods. 3 Dohovoru niekoľko ďalších argumentov, ktoré, ako tvrdí, podporujú jej stanovisko.

Odvoláva sa na písmeno c), ktoré zaručuje každému, kto je obvinený z trestného činu, právo „obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú“. Vláda poukazuje podobne na ustanovenie písmena d), podľa ktorého každý obvinený má právo „vyslúchať alebo dať vyslúchať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe“.

Vláda zastáva názor, že pojmy „free“/„*gratuitement*“ použité v ustanoveniach písmena c) a písmena e) musia mať v oboch prípadoch rovnaký význam. Vo svojom stanovisku uvádza, že neexistuje nič, z čoho by sa dalo vyvodiť, že tieto pojmy v ustanovení písmena c) natrvalo oslobodzujú obvineného následne po jeho odsúdení od povinnosti uhradiť náklady na právnu pomoc poskytnutú za podmienok uvedených v ustanovení písmena c).

Navyše podľa názoru vlády ustanovenia písmen c), d) a e) článku 6 ods. 3 Dohovoru sa odlišujú od ustanovení predchádzajúcich dvoch písmen v skutočnosti, že s výkonom práv, ktoré poskytujú, sú spojené finančné následky; vláda namieta, že by bolo nesprávne predpokladať, že Dohovor by mal svojvoľne určovať rozdiel medzi finančnými následkami každého zo spomínaných práv tým, že zaručí obvinenému trvalé oslobodenie od platenia nákladov na tlmočníka.

44. Súd neprijíma tento argument. Súd nie je v tomto konaní povolaný podávať výklad článku 6 ods. 3 písm. c) a d) Dohovoru, ktoré sa týkajú inej situácie ako písmeno e). Podobne Súd nemá v úmysle stanoviť, či a z akých dôvodov a za akých

podmienok má byť povinnosť uhradiť náklady, o ktorých hovoria tieto ustanovenia uložená obvinenému po odsúdení.

Súd sa obmedzuje na toto vyjadrenie: nech sú pochybnosti pri výklade ustanovení písmen c) a d) akékoľvek, nemožno na ne prihliadať ako na protiklad jasného významu prídavného mena „bezplatná“ v ustanovení písmena e).

45. Nakoniec vláda tvrdí, že by nebolo logické oslobodiť odsúdeného od povinnosti uhradiť náklady spojené s pomocou tlmočníka počas konania, ale už nie od povinnosti uhradiť všetky nevyhnutné náklady na tlmočenie informácií, o ktorých hovoria ustanovenia písmena a), podľa ktorého: „každý, kto je obvinený z trestného činu, má (právo) ... byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu;“.

Tento argument skutočne vychádza z domnienky, že právo na bezplatnú pomoc tlmočníka, ako ho zaručuje článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru, sa vzťahuje len na náklady, ktoré vzniknú v súvislosti s touto pomocou počas pojednávania pred súdom. Na prvý pohľad však nie je vylúčené, že článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru možno použiť takisto na náklady, ktoré vzniknú pri tlmočení obvinenia spomínanom v ustanovení písmena a), ako aj na náklady spojené s tlmočením dôvodov zatknutia a vznesených obvinení – o ktorých povahe musí byť každý, kto je zatknutý, informovaný „v jazyku, ktorému rozumie“, v zmysle článku 5 ods. 2 Dohovoru. Súd sa vráti k tomuto problému (v odsekoch 48 a 49) pri rozhodovaní o tom, či sa právo uvedené v článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru týka aj nákladov, ktorých úhradu nemecké súdy uložili ako povinnosť sťažovateľom.

46. Súd má za to, že obvyklý význam pojmov „*gratuitement*“ a „*free*“ v článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru nie je v rozpore s kontextom ustanovenia písmena e) a je v súlade s obsahom a účelom článku 6 Dohovoru. Súd dospel k záveru, že z práva chráneného článkom 6 ods. 3 písm. e) vyplýva každému, kto nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí, nárok na poskytnutie bezplatnej pomoci tlmočníka bez toho, aby od neho boli následne vymáhané náklady, ktoré pri tejto pomoci vznikli.

47. Zostáva rozhodnúť, či a do akej miery sú napadnuté rozhodnutia nemeckých súdov v súlade s takýmto výkladom článku 6 ods. 3 písm. e).

48. V konaní pred Súdom sa objavila rozdielnosť v názoroch vlády a Komisie, pokiaľ ide o to, na ktoré náklady sa vzťahuje ustanovenie článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru. Podľa tvrdení vlády článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru „výslovne a jednoznačne hovorí o pomoci tlmočníka na ústnom pojednávaní“, ale nevzťahuje sa na ostatné náklady na tlmočníka.

Tvrdenie vlády, ktorého správnosť spochybňujú zástupcovia Komisie, nemôže Súd prijať. Článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru nehovorí, že každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo na bezplatnú pomoc tlmočníka na ústnom pojednávaní (*oral hearing*; *à l'audience*); hovorí, že toto právo mu prislúcha, „ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí“ („*if he cannot understand or speak the language used in court*“; „*s'il ne comprend pas ou ne parle pas la langue employée à l'audience*“). Ako zdôraznili aj zástupcovia Komisie, tieto slová len

určujú podmienky, za akých má osoba nárok na bezplatnú pomoc tlmočníka. Navyše anglický text „používaný pred súdom“ („*used in court*“), ktorého význam je širší, ako má francúzsky výraz „používaný pri pojednávaní“ („*employée à l'audience*“), poskytuje ďalší podporný argument v tomto smere.

Vykladaný v spojitosti s právom na spravodlivé súdne konanie zaručeným v článku 6 Dohovoru, odsek 3 písm. e) tohto článku znamená, že obvinený, ktorý nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí, má právo na bezplatnú pomoc tlmočníka na prekladanie alebo tlmočenie všetkých dokumentov alebo tvrdení, ktoré sú v konaní proti nemu použité a ktorým musí nevyhnutne rozumieť, aby mohol využiť svoje právo na spravodlivé súdne konanie.

49. V tejto súvislosti existuje niekoľko rozdielov medzi týmito tromi prípadmi.

Pán Luedicke bol povinný zaplatiť 225,40 nemeckých mariek ako náklady na tlmočníka, z toho 154,60 nemeckých mariek ako náklady na tlmočníka na súdnom pojednávaní (pozri odsek 16). Zástupcovia v konaní pred Súdom neuviedli žiadne podrobnosti, pokiaľ ide o povahu zostávajúcej sumy; Súd preto nemôže vysloviť záver, či táto suma je mimo pôsobnosti článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru.

Pokiaľ ide o pána Koça, náklady na tlmočníka sa týkajú výlučne troch pojednávaní pred Porotným súdom patriacim ku Krajinskému súdu v Aachene, a to v sume 311,50 nemeckých mariek, 510,50 nemeckých mariek, resp. 112,50 nemeckých mariek (pozri odsek 27). Z tohto dôvodu tieto náklady nepochybne patria do pôsobnosti článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru.

Náklady na tlmočníka uložené pánu Belkacemovi sa viažu k štyrom samostatným procesným štádiám, konkrétne k dostaveniu sa obvineného pred sudcu (33,25 nemeckých mariek), preskúmaniu (dôvodov) jeho vyšetrovacej väzby (67,60 nemeckých mariek), prekladu obžaloby (90,20 nemeckých mariek) a súdному pojednávaní (130,90 nemeckých mariek) (pozri odsek 22). Podľa názoru Súdu ustanovenie článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru sa vzťahuje na všetky tieto náklady.

50. V nadväznosti na uvedené Súd dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutia nemeckých súdov boli v rozpore s článkom 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru.

III. K údajnému porušeniu článku 14 Dohovoru

51. Páni Luedicke a Belkacem vo svojich sťažnostiach Komisii namietali diskrimináciu v tom, že cudzinec, ktorý nerozpráva po nemecky, môže byť v prípade odsúdenia povinný uhradiť náklady na tlmočníka, a teda byť väčšmi finančne postihnutý ako občan príslušného štátu.

Podľa pána Luedicka takéto zaobchádzanie je porušením článku 14 Dohovoru, ktorý hovorí:

„Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné

zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

52. Vo svojich rozhodnutiach o prípustnosti sťažností z 11. marca 1976 (pán Luedicke) a 4. októbra 1976 (páni Belkacem a Koç) Komisia vyjadrila názor, že sťažnosti „vzniesli otázky ... pokiaľ ide o článok 14 Dohovoru s ohľadom na postavenie cudzincov“.

Vo svojej správe z 18. mája 1977 Komisia vyslovila názor, že nepovažuje za nevyhnutné pokračovať v preskúšaní prípadu, pokiaľ ide o ustanovenie článku 14 Dohovoru, pretože z jej záverov, pokiaľ ide o článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru, vyplýva, že platenie nákladov na tlmočníka sa nemôže požadovať od žiadnej osoby. Hlavný zástupca vyjadril svoj nesúhlas s týmto názorom v osobitnom vyhlásení.

Nakoniec Komisia vo svojej žiadosti z 10. októbra 1977, ktorou predložila prípad Súdu, požiadala Súd, „aby rozhodol v otázke, či požadovanie zaplatenia nákladov na tlmočníka od odsúdeného ... takisto znamená porušenie článku 14 Dohovoru v spojitosti s článkom 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru“.

Podľa tvrdenia vlády sťažovatelia neboli subjektmi žiadneho diskriminujúceho zaobchádzania, ktoré by bolo v rozpore s článkom 14 Dohovoru.

53. Súd, súhlasiac s Komisiou, zastáva názor, že za týchto okolností nie je nevyhnutné preskúmať prípad aj vzhľadom na ustanovenia článku 14 Dohovoru. V tomto prípade je relevantný len článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru. V záujme zabezpečenia práva na spravodlivé súdne konanie sa ustanovenie článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru snaží predísť akejkoľvek nerovnosti v postavení obvineného, ktorý nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí, voči postaveniu obvineného, ktorý tomuto jazyku rozumie a hovorí ním; preto sa toto ustanovenie považuje za špeciálne pravidlo vo vzťahu ku všeobecnému pravidlu zakotvenému v článku 6 ods. 1 a článku 14 Dohovoru. Vzhľadom na uvedené v tomto prípade nie je dôvod na aplikáciu dvoch posledne spomenutých článkov.

IV. K aplikácii článku 50 Dohovoru

54. Ak v zmysle článku 50 Dohovoru Súd zistí, „že rozhodnutie alebo opatrenie“ ktoréhokoľvek orgánu zmluvného štátu „je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z ... Dohovoru a ak vnútroštátne právo (tohto štátu) umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takého rozhodnutia alebo opatrenia“, Súd „prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadostučinenie“.

Rokovací poriadok Súdu upresňuje, že ak Súd „zistí, že došlo k porušeniu ustanovení Dohovoru, rozhodne v tom istom rozsudku aj o aplikácii článku 50 Dohovoru, ak v tejto otázke, po tom, ako bola vznesená v zmysle pravidla 47 bis Rokovacieho poriadku Súdu, možno rozhodnúť; ak v otázke aplikácie článku 50 Dohovoru nemožno rozhodnúť, Súd celú otázku alebo jej časť odročí na neskôr a vytýči ďalší postup“ (pravidlo 50 ods. 3 prvá veta Rokovacieho poriadku Súdu).

55. Zástupcovia Komisie postúpili 8. mája 1978 Súdu vyjadrenia sťažovateľov k aplikácii článku 50 Dohovoru. Z týchto vyjadrení vyplýva, že pán Luedicke požaduje

odškodnenie vo forme „náhrady nákladov na tlmočníka, ktoré zaplatil, a aj náhradu ďalších výdavkov, ktoré mu vznikli v súvislosti s týmto konaním “. Pán Belkacem uviedol, že doteraz nebol nútený zaplatiť náklady na tlmočníka, a vyjadril sa, že neutrpel žiadnu škodu. Dodal, že „náklady spolu s nákladmi na cestovanie, ktoré vznikli jeho zástupcom v súvislosti s týmto konaním, sú škodou len v širšom zmysle“; tieto náklady boli tiež označené ako „ďalší následok rozhodnutí nemeckého súdu“. Pán Koç uviedol, že vzhľadom na vyhlásenie zástupkyne vlády o upustení vymáhania trov konania nebude požadovať osobitnú náhradu; ale v prípade, ak Súd potvrdí závery Komisie, požaduje od Súdu, aby „Spolkovej republike Nemecko bola uložená povinnosť uhradiť náklady, ktoré vznikli zástupcom sťažovateľa v tomto konaní“.

56. Na pojednávaní 25. mája 1978 zástupkyne vlády vyhlásila, „že ak by Súd rozhodol v neprospech vlády, táto si v plnom rozsahu splní svoje povinnosti vyplývajúce z ustanovení Dohovoru bez toho, aby bolo potrebné ďalšie rozhodnutie podľa článku 50 Dohovoru na zabezpečenie výkonu rozhodnutia Súdu“. Agentka ďalej uviedla, že vláda nielenže predloží do parlamentu (Bundestag) návrh zákona, ktorým bude zmenený súčasný právny stav, ale takisto podnikne kroky na nápravu všetkých nevýhod, ktoré museli sťažovatelia strpieť v súvislosti s týmto konaním. Otázka dodatočných nevyhnutných nákladov, ktoré vznikli všetkým trom sťažovateľom, sa vyrieši dohodou medzi nimi a príslušnými orgánmi spravodlivým spôsobom.

Zástupcovia Komisie vyhlásili, že vzhľadom na postoj vlády, ktorý vítajú, nepovažujú ďalšie skúmanie v tejto veci za nevyhnutné.

57. Berúc oficiálne na vedomie vyhlásenie zástupkyne vlády a vyhlásenie zástupcov Komisie, Súd má za to, že v otázke použitia článku 50 Dohovoru možno rozhodnúť pokiaľ ide o náklady na tlmočníka zaplatené pánom Luedickom, ale nie je možné rozhodnúť pokiaľ ide o ostatné nároky sťažovateľov, ktoré do tohto momentu neboli vyčíslené. Je preto nevyhnutné odročiť rozhodnutie v otázke aplikácie článku 50 Dohovoru, pokiaľ ide o tieto ostatné nároky, a stanoviť ďalší postup s prihliadnutím na možnosť predpokladanú pravidlom 50 ods. 5 Rokovacieho poriadku Súdu.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

1. 1. *Rozhodol* jednohlasne, že nevyčiarkne prípad zo zoznamu v časti týkajúcej sa pána Koça;
2. 2. *Rozhodol* jednohlasne, že bol porušený článok 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru;
3. 3. *Rozhodol* jednohlasne, že nie je nevyhnutné skúmať prípad z hľadiska ustanovení článku 14 Dohovoru;
4. 4. *Rozhodol* jednohlasne, že Spolková republika Nemecko je povinná poskytnúť odškodnenie pánu Luedickovi za náklady na tlmočníka, ktoré bol povinný vynaložiť;
5. 5. *Rozhodol* jednohlasne, že v otázke aplikácie článku 50 Dohovoru ešte nemožno rozhodnúť, pokiaľ ide o ostatné nároky sťažovateľov;

a preto,

- (a) odročuje rozhodnutie o tejto otázke, pokiaľ ide o predmetné nároky;
- (b) vyzýva strany, ktoré sa zúčastnili konania pred Súdom, aby v lehote troch mesiacov od vyhlásenia tohto rozsudku oboznámili Súd s akoukoľvek dohodou, ku ktorej vláda a sťažovatelia dospeli v súvislosti s predmetnými nárokmi;
- (c) odročuje ďalšie konanie o tejto otázke.*

Vyhotovené vo francúzskom a v anglickom jazyku, v Budove ľudských práv, Štrasburg dvadsiateho ôsmeho novembra tisícdeväťstosedemdesiatosem, pričom francúzsky text je autentický.

Marc-André EISSEN
tajomník

Gérard WIARDA
predseda

* Pozri samostatný rozsudok Luedicke, Belkacem a Koç týkajúci sa článku 50 Dohovoru z 10. marca 1980, Série A, č. 36 (poznámka vydavateľa).

Sudcovia Mosler a Lagergren pripojili svoje osobitné názory k tomuto rozsudku v súlade s článkom 51 ods. 2 Dohovoru a pravidlom 50 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu.

M.-A. E.

G. J. W.

OSOBITNÝ NÁZOR SUDCU MOSLERA

Súhlasím s celým rozsudkom vo veci okrem jedného z dôvodov, ktoré viedli komoru k rozhodnutiu ponechať prípad pána Koça na zozname. Keďže rozhodnutie je dostatočne odôvodnené inými dôvodmi, než je ten jeden, ktorý chcem spochybniť, dospel som k rovnakému záveru.

V druhom oddieli odseku 36 tohto rozsudku komora správne uvádza, že vyhlásenie vlády o tom, že povinné vymáhanie trov konania nebude vykonané, nemožno považovať za „skutočnosť, ktorá zabezpečuje riešenie vo veci samej“. Komora dospela k záveru, že nie je oprávnená v zmysle pravidla 47 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu vyčiarknuť prípad zo zoznamu.

Vláda urobila spomenuté vyhlásenie počas ústneho pojednávania pred Súdom (pozri odsek 29 tohto rozsudku). Priamy a základný následok rozhodnutia Odvolacieho súdu v Kolíne z 5. júna 1975, ktoré pán Koç napáda, je týmto odstránený. Právny záujem pána Koça na pokračovaní v konaní pred Súdom však zostáva, keďže môžu vzniknúť následky, ktoré neboli týmto vyhlásením odstránené a ktoré môžu zakladať nárok na spravodlivé zadostučinenie v zmysle článku 50 Dohovoru. Tieto dôvody ponechania prípadu na zozname zdôrazňovala aj komora (odsek 36 druhý oddiel na konci), ale ako hlavný dôvod (komora) uviedla, že

vyhlásenie vlády neodstraňuje právny záujem sťažovateľa na rozhodnutí Súdu o nezlučiteľnosti rozhodnutia Odvolacieho súdu v Kolíne, ktorým mu bola uložená povinnosť uhradiť náklady na tlmočníka, s príslušnými ustanoveniami Dohovoru. Vláda v skutočnosti zastáva názor, že nemecké právo a jeho aplikácia nemeckými súdmi v prípade pána Koça boli v súlade s príslušnými ustanoveniami Dohovoru. Ako je uvedené v tomto rozsudku, vyhlásenie vlády nevychádza z dôvodov súvisiacich s ustanovením článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru.

Z takého zdôvodnenia, podľa môjho názoru, vyplýva, že osoba, ktorá podáva sťažnosť Komisii, je oprávnená dožadovať sa nielen zrušenia výsledku konania, ktorý je v jeho prípade v rozpore s Dohovorom, a prípadného priznania spravodlivého zadosťučinenia, ak je to nevyhnutné, ale môže sa takisto dožadovať rozhodnutia Súdu, či sú právo a súdne rozhodnutia, ktorými došlo k porušeniu Dohovoru, s ustanoveniami tohto Dohovoru zlučiteľné. Podľa môjho názoru navyše znenie rozsudku naznačuje, že dôvod, na základe ktorého vláda zruší rozhodnutie napadnuté sťažovateľom, je právne relevantnou skutočnosťou.

Všetci súhlasia s tým, že článok 25 Dohovoru nedáva osobe právo napadnúť právny systém zmluvnej strany. Každý sťažovateľ musí napádať porušenie Dohovoru vo vzťahu k nemu, vo svojom prípade. Ak je výsledok konania, ktorým došlo k porušeniu Dohovoru, zrušený v konaní pred jedným alebo druhým orgánom Dohovoru, sťažnosť sa stáva bezpredmetnou za predpokladu, že sťažovateľ neutrpel žiadnu ujmu okrem tej, ktorá bola priamym následkom tohto konania.

Nezastávam názor, že článok 25 Dohovoru možno vykladať tak, že priznáva sťažovateľovi v jeho konkrétnom prípade právny záujem na rozhodnutí o nezlučiteľnosti vnútroštátneho práva alebo rozhodnutia vnútroštátneho súdu s Dohovorom, pokiaľ takéto rozhodnutie (o nezlučiteľnosti) nie je nevyhnutné pre rozhodnutie o porušení ustanovení Dohovoru v konkrétnom prípade sťažovateľa. A keďže posledne spomenutá podmienka bola v tomto prípade naplnená, Súd musí rozhodnúť v prípade pána Koça.

Neopomenul som skutočnosť, že rozsudok obmedzuje sťažovateľov právny záujem len na jeho konkrétny prípad. Odôvodnenie tohto kroku je však prinajmenšom nejasné. Ak by bol odôvodnený tak, ako som ho odôvodnil ja, nesúhlasil by som s následkami.

OSOBITNÝ NÁZOR SUDCU LAGERGRENA

Pripájam sa k rozsudku, ale chcel by som uviesť toto:

V priebehu konania pred Súdom vyvolala veľkú diskusiu otázka výkladu článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru. Pojem „bezplatný“ musí mať sám osebe rovnaký význam v ustanovení písmena c) ako aj v ustanovení písmena e) článku 6 ods. 3 Dohovoru. Podľa môjho názoru z formulácie ustanovenia písmena c) vyplýva, že obvinený, ktorý bol odsúdený, musí byť vyňatý z povinnosti uhradiť náklady na právnu pomoc, ktorá mu bola poskytnutá, a to aspoň do tej doby, kým nemá dostatok prostriedkov na jej uhradenie. Ak súd vyššieho stupňa alebo príslušný orgán rozhodnú na základe odvolania, že právna pomoc nebola v skutočnosti potrebná

v záujme zachovania spravodlivosti, dotknutá osoba by nemala byť povinná platiť za túto pomoc, a to ani v prípade, ak získa dostatok prostriedkov.

poškodený
pomoc tlmočníka
spravodlivé súdne konanie
prístup na súd
diskriminácia
spravodlivé zadostučinenie